

(Προ)αποδεικτική ποινική διαδικασία και άρθρο 8 ΕΣΔΑ: Νεότερες νομολογιακές όψεις ενός ομόπνοου αξιακού συγκερασμού

Κωνσταντία-Χριστίνα Λαχανά*

I. Προλεγόμενα

Η μελέτη εξετάζει τα όρια της επιτρεπόμενης (προ)ανακριτικής δράσης υπό το φως του άρθρου 8 ΕΣΔΑ όπως αυτά χαράσσονται -επιβεβαιωτικά σε σχέση με τις πάγιες παραδοχές του¹- στις πρόσφατες δικαιοδοτικές κρίσεις του Δικαστηρίου του Στρασβούργου. Για τη διερεύνηση της συμβατότητας των εθνικών περιοριστικών μέτρων που λαμβάνονται (προ)αποδεικτικά από τις διωκτικές αρχές και τις μυστικές υπηρεσίες με τη διάταξη του άρθρου 8 της Σύμβασης σταχυολογήθηκαν, συγκεκριμένα, ως κατάλληλες για παρουσίαση οι εξής αποφάσεις: *Aytaj Ahmetova κατά Αζερμπαϊτζάν*, *BRD- Groupe Société Générale S.A. κατά Ρουμανίας* και *Denysyuk κ.α. κατά Ουκρανίας* σε συνδυασμό με την εμβριθούς ανάπτυξης κατά το σκεπτικό της απόφαση της 28^{ης} Μαΐου 2024, *Pietrzak και Bychawska Siniarska κ.α. κατά Πολωνίας*.

Με περιγραφικό άξονα την κειμενική οργάνωση ανά στάδιο της ποινικής διαδικασίας επισημαίνονται τόσο το εύρος του θεμιτού νομιμοποιητικού πλαισίου για τη διενέργεια μυστικών (=επιχειρησιακών) ερευνητικών μέτρων σε προστάδια ποινικών ερευνών όσο και οι προϋποθέσεις επιτρεπτού της συγκέντρωσης των αποδείξεων στο πλαίσιο εκκρεμούς ανακριτικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της κατάσχεσης υπολογιστών και ηλεκτρονικά αποθηκευμένων στοιχείων, για τη δικαιολόγηση της επέμβασης στο δικαίωμα του άρθρου 8 ΕΣΔΑ ως «αναγκαίας σε μια δημοκρατική κοινωνία». Διευκρινίζεται, ακόμη, στο επόμενο της κατάσχεσης στάδιο, η θεμελίωση θετικής κατά το ίδιο άρθρο κρατικής υποχρέωσης, αφενός, για διερεύνηση καταγγελίας για εκφοβισμό από τις διωκτικές αρχές μέσω διαδικτυακής δημοσίευσης προσωπικών στοιχείων από ατομικό υπολογιστή ενόσω τούτος βρισκόταν στην κατοχή τους και αφετέρου για εντοπισμό των υπαίτιων της διαρροής. Η ανάλυση συνεκτιμά το συναφές ενωσιακό θεσμικό πλαίσιο [Οδηγία (ΕΕ) 2016/680²], την αντίστοιχη ελληνική νομοθεσία ενσωμάτωσης (ν. 4624/2019³), αλλά και το νεότευκτο κανονιστικό πλέγμα για το επικοινωνιακό απόρρητο (ν. 5002/2022⁴), στις παρεχόμενες εγγυήσεις των οποίων επεκτείνονται συνολικά τα εξαγόμενα συμπεράσματα.

II. Επισκόπηση της στρασβουργιανής νομολογίας ειδικότερα

Σε ό,τι αφορά σε ποινικοδιαδικαστικά προστάδια, ξεχωρίζει η εμπειριστατωμένη ανάλυση της

* Δ.Ν.

¹ Παράθεση της, σχετικής με το αντικείμενο της μελέτης, στρασβουργιανής νομολογίας, βλ. λ.χ. σε: Μ. ΚΑΡΑΒΙΑ, Άρθρο 8 - Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, σε: Λ.-Α. Σισιλιάνος (Διευθ. έκδοσης), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, - Ερμηνεία κατ' άρθρο, 3^η εκδ., 2025, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 451 επ., 479 επ., όπως επίσης και στην προηγούμενη μελέτη μου: Κ.-Χ. ΛΑΧΑΝΑ, Quod ab initio non valet, in tractu temporis non convalescit: Νομική θεμελίωση της ασυμβατότητας της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ προς το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ με αναγωγή στα νομολογιακά προηγούμενα (stare decisis) του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, ΠοινΔικ 12/2013, σ. 1137-1153.

² Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ΕΕ L 119, 4.5.2016, σ. 89-131.

³ Ν. 4624/2019, Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 137^Α/ 29.8.2019, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

⁴ Ν. 5002/2022, Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών, ΦΕΚ 228^Α/ 9.12.2022, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

απόφασης *Pietrzak και Bychawska Siniarska κ.α. κατά Πολωνίας* της 28^{ης} Αυγούστου 2024⁵, στην οποία το ΕΔΔΑ κλήθηκε να αποφανθεί επί της συμβατότητας του γενικού, τριεπίπεδα διαρθρωμένου, νομοθετικού πλαισίου ρύθμισης της μυστικής παρακολούθησης στην Πολωνία με τις απαιτήσεις του άρθρου 8 ΕΣΔΑ. Διαγνώστηκε ευθέως έλλειμμα αναλογικότητας και στους τρεις άξονες της τυποποιημένης κεκαλυμμένης επιτήρησης, δηλ.: α) στον επιχειρησιακό (=λειτουργικό) έλεγχο από τις αρχές ασφαλείας και τις υπηρεσίες πληροφοριών (σκ. 192 επ., 246-247), β) στη γενικευμένη και αδιακρίτως εφαρμοζόμενη προληπτική διατήρηση των δεδομένων ηλεκτρονικών επικοινωνιών (σκ. 248 επ., 264) και γ) στο ειδικό καθεστώς μυστικής επόπτευσης του αντιτρομοκρατικού νόμου (σκ. 265 επ., 278). Στον πυρήνα της διαπιστωθείσας παραβίασης του άρθρου 8 ΕΣΔΑ εντοπίστηκαν οι εξής θεμελιώδεις ελλείψεις της πολωνικής νομοθεσίας: i) η απουσία ανεξάρτητου και αποτελεσματικού -δικαστικού ή άλλου εξωτερικού- ελέγχου κατά την έγκριση και εκτέλεση του μέτρου, ii) η έλλειψη κανονιστικής υποχρέωσης για θεμελίωση του μέτρου σε «εύλογες υπόνοιες» τέλεσης ή πρόθεσης τέλεσης αξιόποινης πράξης, σε συνδυασμό με την αδιαβάθμητη ως προς τη φύση και τη σοβαρότητα της τελευταίας δυνατότητα επιβολής του, iii) η μη πρόβλεψη της υποχρέωσης για μεταγενέστερη γνωστοποίηση στον θιγόμενο, και iv) η ανεπαρκής προστασία των επικοινωνιών που καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο, όπως των δικηγόρων και των δημοσιογράφων. Όλες οι παραπάνω ελλείψεις αδρανοποιούν, κατά το ΕΔΔΑ τις, αναγκαίες για την αποτροπή αυθαίρετης ή δυσανάλογης επέμβασης στην ιδιωτική ζωή, θεσμικές εγγυήσεις.

Σε παρόμοιες διαπιστώσεις -«ασυμφωνίας με τον νόμο» αυτήν τη φορά- κατέληξε το Δικαστήριο στην απόφαση *Denysyuk κ.α. κατά Ουκρανίας* της 13^{ης} Φεβρουαρίου 2025⁶ με αφορμή την προδικαστική (=προανακριτική) διενέργεια μυστικών ερευνητικών μέτρων ηλεκτρονικής επιτήρησης και τηλεφωνικών υποκλοπών από τις ουκρανικές δικαστικές αρχές. Θεμελιωτικά της καταστρατήγησης της διάταξης του άρθρου 8 ΕΣΔΑ υπήρξαν ιδίως τα εξής ευρήματα: i) η -συναχθείσα από τη μη κοινοποίηση των αποφάσεων έγκρισης των μέτρων τόσο στους αιτούντες όσο και στο ίδιο το Δικαστήριο- ανεπάρκεια πραγματικού και αυστηρού δικαστικού ελέγχου αναφορικά με τη νομιμότητα και αναγκαιότητα της λήψης τους, ii) η έλλειψη ειδικών εγγυήσεων διασφάλισης του δικηγορικού απορρήτου, όπως είναι η λεπτομερής κωδικοποίηση του τρόπου διακρίβωσης και χειρισμού εσφαλμένα υποκλαπεισών προνομιακών συνομιλιών δικηγόρων-πελατών ή η ανεξάρτητη εποπτική αρχή για την παρακολούθηση των εν λόγω επικοινωνιών, και iii) η -συνυφασμένη με την ενήμερωσή τους- μη παροχή αποτελεσματικού και προσβάσιμου στους υποβληθέντες σε μυστική παρακολούθηση ένδικου βοηθήματος συνδυαστικά με την απουσία ανεξάρτητου εποπτικού φορέα με ουσιαστικές, ελεγκτικές αρμοδιότητες (σκ. 135-138 και 148-151). Η σπουδαιότητα του τελευταίου ως ακρογωνιαίου λίθου για την εγγύηση της αποτροπής ενδεχόμενων καταχρήσεων ή αυθαιρεσιών εξάιρεται μετ' επιτάσεως στην απόφαση, η οποία, αφενός, αποσυνδέει τη μη μεταγενέστερη αποδεικτική αξιοποίηση του υποκλαπέντος υλικού από την υποχρέωση συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις του άρθρου 8 ΕΣΔΑ και, αφετέρου, εδραιώνει τους όρους ενισχυμένης θωράκισης της σχέσης δικηγόρου-πελάτη σε περιβάλλον προανακριτικής τρώσης του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Περνώντας στο στάδιο της κύριας ανάκρισης, με αφορμή εκκρεμή ποινική διαδικασία σε βάρος υπαλλήλων τραπεζικού ιδρύματος για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση και τέλεση οικονομικών εγκλημάτων (απάτης, πλαστογραφίας, νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες), το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να επαναλάβει στην απόφαση *BRD- Groupe Société Générale S.A. κατά Ρουμανίας* της 18^{ης} Μαρτίου 2025⁷, τα κριτήρια που καθιστούν τα διερευνητικά μέτρα δικονομικού καταναγκασμού συμβατά με τη διάταξη του άρθρου 8 ΕΣΔΑ

⁵. Αρ. 72038/17 και 25237/18, για την οποία βλ. και Χ. ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΥ, Παρατηρήσεις στην ΕΔΔΑ προσφ. 72038/17, 25237/18, απόφ. της 28.5.2024, υπόθ. *Pietrzak και Bychawska-Siniarska κατά Πολωνίας* - Οι κρατικές μυστικές παρακολουθήσεις στο ΕΔΔΑ, ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ 3/2024, σ. 478-481.

⁶. Αρ. 22790/19, 23896/20 και 31352/20, για την οποία βλ. και Α. ΚΟΥΣΟΥΝΗ, Η εφαρμογή μέτρων μυστικής παρακολούθησης στο πλαίσιο της προστασίας του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ- Η από 13.2.2025 απόφαση του ΕΔΔΑ (Πέμπτο Τμήμα) *Denysyuk κλπ. κατά Ουκρανίας*, ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ 2/2025, σ. 224-234.

⁷. Αρ. 38798/13.

και «αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία»: θεμελίωση σε δικαστικό ένταλμα και εύλογες υπόνοιες ενοχής, περιορισμένο εύρος και διάρκεια, καθώς και εγγυήσεις ως προς τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας (σκ. 143). Στο ποινικώς ενδιαφέρον σκέλος της υπόθεσης, και σε εκ διαμέτρου αντίθετη εκτιμητική έκβαση σε σχέση με το διοικητικό, η απόφαση διαπίστωσε δυσανάλογη επέμβαση στο δικαίωμα της αιτούσας τράπεζας για σεβασμό της επαγγελματικής της έδρας και αλληλογραφίας, λόγω της κατάσχεσης ηλεκτρονικών υπολογιστών της και της πραγματοποίησης ψηφιακών ερευνών σε εκεί αποθηκευμένα δεδομένα, βάσει εισαγγελικής διάταξης μη υποκειμένης σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο (ούτε καν εκ των υστέρων, *ex post*). Πέρα από την ανυπαρξία λυσιτελούς και ανεξάρτητου ελεγκτικού μηχανισμού για την αξιολόγηση της *ad hoc* αναγκαιότητας και αναλογικότητας λήψης του μέτρου, η στοιχειοθέτηση της παραβίασης τεκμηριώθηκε και στην πολύχρονη εκκρεμότητα της ποινικής διαδικασίας, η οποία, κατά το ΕΔΔΑ, στέρησε την εταιρεία από τη δυνατότητα δραστικού ένδικου βοηθήματος, άρα από ουσιώδη δικονομικά αντίβαρα έναντι ενδεχόμενων καταχρήσεων ή αυθαιρεσιών (σκ. 147, 148).

Με την αρμόζουσα μεταχείριση των κατασχεθέντων αποδεικτικών στοιχείων (=ψηφιακών πειστηρίων) και το αυξημένο καθήκον επιμελούς φύλαξης που οφείλει να τους επιδαφιλεύεται ασχολήθηκε η απόφαση *Aytaj Ahmadova κατά Αζερμπαϊτζάν* της 13^{ης} Μαρτίου 2025⁸. Στον πυρήνα της καταδικαστικής δικαιοδοτικής μορφής λόγω ελλείμματος συμβατικότητας κατ' άρθρο 8 ΕΣΔΑ βρέθηκε η πλήρης ολιγωρία των αζέρικων διωκτικών αρχών: i) να εγκύψουν στις επαναλαμβανόμενες, σοβαρές καταγγελίες της αιτούσας δημοσιογράφου-ακτιβίστριας περί διαδικτυακής ανάρτησης αδημοσίευτων ιδιωτικών φωτογραφιών της και βίντεο, αποθηκευμένων αποκλειστικά σε κατασχεθέντα και ουδέποτε επιστραφέντα Η/Υ, συνοδεία ύβρεων και απειλών εναντίον της, και ii) να μεριμνήσουν για τον εντοπισμό των υπαίτιων της διαρροής και την άσκηση τυχόν διώξεων. Με μία ίσως υποκρυπτόμενη ευμένεια προς το ακτιβιστικό δράν, προς κέντρα λακτίζειν, οι Δικαστές του Στρασβούργου τόνισαν ότι συντρέχει θετική υποχρέωση του Κράτους για αποτελεσματική προστασία της πληροφοριακής ιδιωτικότητας μέσω ενδελεχούς εξέτασης των σχετικών καταγγελιών (αντί της τυπικής ή φορμαλιστικής απόρριψής τους), ιδίως όταν υφίστανται εύλογες ενδείξεις κρατικής εμπλοκής ή παράλειψης ως προς τη φύλαξη κατασχεθέντων αποδείξεων (σκ. 43 επ., ιδίως 46-48).

III. Αξιολόγηση του ευρωπαϊκού και ελληνικού θεσμικού εγγυητικού πλαισίου

Όπως λοιπόν γίνεται φανερό μέσα από τη μόλις περαιωθείσα συνοπτική καταγραφή των νεότερων νομολογιακών τάσεων του ΕΔΔΑ, σε μία περίοδο όπου η αξιακή ισορροπία ανάμεσα στο διωκτικό συμφέρον και στην πληροφοριακή ιδιωτικότητα ίσταται *-de jure* και *de facto*- επί ξυρού ακμής, ο θεματοφύλακας της ευρωπαϊκής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καταφέρνει αδιάλειπτα να αναδεικνύει τις καίριες εκείνες για τη διατήρηση της ισορροπίας εγγυητικές παραμέτρους. Στο ερώτημα τί τέξεται η επιούσα για το ενωσιακό δίκαιο και την ελληνική νομοθεσία ενσωμάτωσης, δηλ. την Οδηγία 2016/680 και τον ν. 4624/2019, η απάντηση που οφείλεται είναι σύνθετη. Εκδιπλώνεται στους εξής άξονες στους οποίους περιγράφονται, σε επαναλαμβανόμενο μοτίβο όπως είδαμε στις σχολιασθείσες αποφάσεις, ορισμένα βασικά κριτήρια ελέγχου της συμβατικότητας των εθνικών περιοριστικών μέτρων με το άρθρο 8 ΕΣΔΑ: i) αυξημένη προστασία του επαγγελματικού απορρήτου, ii) προσβασιμότητα και δικαστικός έλεγχος της λήψης των μέτρων, iii) διαφάνεια στον τρόπο επιβολής τους και γνωστοποίησή τους στους θιγόμενους, και iv) ανεξάρτητη εποπτική αρχή με αποτελεσματικές ελεγκτικές αρμοδιότητες. Επί των κριτηρίων αυτών παρατηρητέα είναι τα ακόλουθα:

(i) Δικαιοκρατική υστέρηση εξακολουθεί να διαγιγνώσκεται, πρώτον, εξαιτίας της ελλειμματικής, ευρωενωσιακής κατοχύρωσης του επαγγελματικού απορρήτου, στα καλυπτόμενα από το οποίο δεδομένα και την αποτροπή της απώλειας της εμπιστευτικότητάς τους αφιερώθηκαν αρχικά μόλις δύο αναφορές στο Προοίμιο της Οδηγίας 2016/680 (στοιχ. 51,

⁸. Αρ. 30551/18.

61). Και τούτο παρά το γεγονός ότι ως προς το δημοσιογραφικό απόρρητο, το άρθρο 4 παρ. 7 του πρόσφατου ευρωπαϊκού Κανονισμού για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης⁹ επέκτεινε ορθά τις εγγυήσεις της Οδηγίας 2016/680, ιδίως τα δικαιώματα ενημέρωσης και πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων, σε μέτρα μυστικής παρακολούθησης των δημοσιογραφικού χαρακτήρα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ανάπτυξης κατασκοπευτικού λογισμικού.

Δυστυχώς, αντίστοιχη πρόοδος δεν σημειώθηκε ως προς τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών δικηγόρου-πελάτη, την οποία το Δικαστήριο του Στρασβούργου έχει προ ετών ανακηρύξει σε θεμέλιο όχι μόνο της μεταξύ τους σχέσης εμπιστοσύνης, αλλά και της δικαιωματικής, αναγκαίας σε μία δημοκρατική κοινωνία, δίκαιης δίκης, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3 εδ. γ' της Σύμβασης¹⁰. Έτσι, οι ομοίου προσανατολισμού και εγγυητικού πνεύματος παραδοχές του ΔΕΕ δεν μετουσιώθηκαν ακόμη από τον ενωσιακό νομοθέτη -ως όφειλαν σε ένα διαρκώς ψηφιοποιημένο περιβάλλον απονομής της ποινικής δικαιοσύνης- στην καθιέρωση ελάχιστων κοινών προτύπων προστασίας του δικηγορικού απορρήτου στις διασυνοριακές ποινικές υποθέσεις εντός της Ένωσης. Αντ' αυτών, υφίστανται αποσπασματικές, αλυσιτελώς σχεδιασμένες προβλέψεις στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας σε Ποινικές Υποθέσεις (Οδηγία 2014/41/ΕΕ, άρθρο 11 παρ. 1, ν.. 4489/2017¹¹) και την Ευρωπαϊκή Εντολή Υποβολής Στοιχείων για Ηλεκτρονικά Αποδεικτικά Στοιχεία σε Ποινικές Υποθέσεις (Κανονισμός 2023/1543, άρθρο 5¹²), οι οποίες περισσότερο συσκοτίζουν παρά αναδεικνύουν τον «ιδιαίτερα ευαίσθητο» χαρακτήρα των επικοινωνιών δικηγόρου-πελάτη¹³.

Στα καθ' ημάς, υιοθετώντας μια συνήθη στις ευρωπαϊκές δικαιοταξίες πρακτική νομοθετικής ένδειας ως προς τις περί ων ο λόγος εμπιστευτικές μορφές ηλεκτρονικής επικοινωνίας¹⁴, η πρόσφατη μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας και διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων με τον ν. 5002/2022 δεν συνοδεύτηκε από ρητές, ενισχυμένες διασφαλίσεις. Τέτοιες θα μπορούσαν να είναι, λ.χ., ο εξαιρετικός χαρακτήρας της επιτρεπόμενης άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, η ύπαρξη αξιόπιστων ενδείξεων για την εμπλοκή του δικηγόρου σε αυξημένης βαρύτητας έγκλημα, η προσφυγή στην υποκλοπή μόνο ως *ultimum refugium*, εάν δηλ. είναι το μόνο διαθέσιμο ανακριτικό μέσο και ο *ex post* ανεξάρτητος έλεγχος για την αποτροπή της τυχόν παράτυπης αποδεικτικής αξιοποίηση του συλλεχθέντος υλικού¹⁵.

⁹ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Απριλίου 2024, σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσω ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά και την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ (ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης), ΕΕ L, 2024/1083, 17.4.2024.

¹⁰ Πρβλ. ιδίως L. BACHMAIER-WINTER, A Plea for Common Standards on the Lawyer-Client Privilege in EU Cross-Border Criminal Proceedings in Light of Advancing Digitalisation, *eucri* 3/2024, σ. 222-229, με παραπομπές.

¹¹ Οδηγία 2014/41/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Απριλίου 2014, περί της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας σε ποινικές υποθέσεις, ΕΕ L 130, 1.5.2014, σ. 1-36, η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 4489/2017, ΦΕΚ 140^Α/ 21.9.2017. Βλ., αντί άλλων, σε Α. Τζάννετη, Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, *ΠοινΧρον* 2018, σ. 81-92.

¹² Κανονισμός (ΕΕ) 2023/1543 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2023, σχετικά με τις ευρωπαϊκές εντολές υποβολής στοιχείων και τις ευρωπαϊκές εντολές διατήρησης στοιχείων για ηλεκτρονικά αποδεικτικά στοιχεία σε ποινικές διαδικασίες και για την εκτέλεση περιοριστικών της ελευθερίας ποινών κατόπιν ποινικών διαδικασιών, ΕΕ L 191, 28.7.2023, σ.118-180.

¹³ Βλ. αναλυτικά την κριτική της L. BACHMAIER-WINTER, όπ. Επίσης, I. ANAGNOSTOPOULOS, The Right of Access to a Lawyer in Europe: A Long Road Ahead?, *EuCLR* 2014, σ. 3-18 (13-15), Δ. ΦΙΝΟΚΑΛΙΩΤΗΣ, Παρατηρήσεις στην ΔΕΕ υπόθ. C-432/23, απόφ. της 26.9.2024 - Η προστασία του δικηγορικού απορρήτου υπό το Ενωσιακό Δίκαιο, *TNPI QUALEX*, ΔΕΕ, 11/2024, σ. 1109-1110.

¹⁴ Βλ. ιδίως τις εισηγήσεις σε: L. BACHMAIER-WINTER / S. THAMAN / V. LYNN (eds), *The Right to Counsel and the Protection of Attorney-Client Privilege in Criminal Proceedings. A Comparative View*, *Ius Comparatum, Global Studies in Comparative Law*, 2025, Springer.

¹⁵ Βλ. εδώ ιδίως *Pietrzak*, όπ., σκ. 218 επ. με παραπομπές. Για το δικηγορικό απόρρητο, βλ. γενικά σε Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ, Έρευνες και κατασχέσεις σε δικηγορικά γραφεία, *ΠοινΧρον* 1995, σ. 865 επ., Ε. ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ-ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ, Δικηγορικό απόρρητο και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, *ΠοινΧρον* 2006, σ. 289, αλλά και στο πρόσφατο ΣυμβΠλημΑθ 1966/2014, *TNPI QUALEX*, *ΠοινΔικ* 11/2014, σ. 929-930.

(ii, iii) Ατελώς κωδικοποιημένο, σε ευρωπαϊκό και δη σε εθνικό νομοθετικό επίπεδο (στα άρθρα 13 της Οδηγίας 2016/680 και 54 του ν. 4624/2019) θα πρέπει, δεύτερον, να θεωρείται το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων σε ενημέρωση, ενόψει και της επιφύλαξης υπέρ των εσωτερικών ποινικοδικονομικών διατάξεων για την κατάστρωσή του (άρθρα 18 και 59, αντίστοιχα¹⁶). Μολονότι η ενημέρωση πράγματι οριοθετείται στον πυρήνα της σημασιολογικά αποτρέποντας γενικόλογες πληροφοριακές διατυπώσεις, δεν εξασφαλίζεται έστω εκ των υστέρων δεσμευτικά, ούτε επιβάλλεται η άρση της προσωρινής της εγγυητικής αδρανοποίησης μετά την εξάλειψη του *ad hoc* υφιστάμενου κινδύνου για εν εξελίξει ποινική έρευνα, ο οποίος λειτούργησε ως νομιμοποιητικό θεμέλιο επιβολής του περιορισμού του υπό συζήτηση δικαιώματος. Μία δέσμευση που αντλείται άλλωστε ευθέως και από τη νομολογία του ΔΕΕ, στην οποία διαυγάζεται -ήδη από την *Tele2 Sverige AB*¹⁷ και παραστατικότερα στην πρόσφατη *CG κ. Bezirkshauptmannschaft Landeck*, απόφαση της 4^{ης} Οκτωβρίου 2024¹⁸-, η άρρηκτη συνύφανση της ενημέρωσης του υποκειμένου των δεδομένων με την άσκηση του δικαιώματός του για αποτελεσματική δικαστική προσφυγή σε περίπτωση παράνομης επεξεργασίας των στοιχείων του¹⁹.

Η γλισχρότητα της παραπομπής στο εθνικό δίκαιο και η μέσω αυτής συρρίκνωση του προσφερόμενου επιπέδου προστασίας αποτυπώνεται ανάγλυφα στο παράδειγμα της τυποποίησης της υποχρέωσης για ενημέρωση του θιγόμενου από την άρση του απορρήτου της επικοινωνίας για λόγους εθνικής ασφάλειας στο άρθρο 4 παρ. 7 ν. 5002/2022. Η ορθά καυτηριασθείσα²⁰ εγγυητική ένδεια εδράζεται εν προκειμένω στη δυσανάλογα αυξημένη, τριετή διάρκεια που χωρίζει τη γνωστοποίηση από την παύση της εισαγγελικής διάταξης για την άρση, στη μη θέσπιση της υποχρέωσης για αιτιολόγηση όχι μόνο της απορριπτικής της γνωστοποίησης απόφασης, αλλά και της ίδιας της λήψης του περιοριστικού μέτρου, στην έλλειψη ανεξαρτησίας του τριμελούς οργάνου λήψης της απόφασης κ.λπ. Δικαιοκρατικά συνεπέστερη εναλλακτική προσφέρει εδώ η ενδιαφέρουσα επιστημονική πρόταση για υιοθέτηση του θεσμού του αυτεπάγγελα διοριζόμενου συνηγόρου υπεράσπισης του θιγόμενου προσώπου²¹.

Ανάλογος παρεμβατικός ακρωτηριασμός του ενωσιακού κειμένου από την ελληνική εναρμονιστική πρωτοβουλία παρατηρείται και στην εσφαλμένη μεταφορά της πρόβλεψης του άρθρου 17 της Οδηγίας 2016/680 περί έμμεσης άσκησης του δικαιώματος ενημέρωσης από την Αρχή για λογαριασμό του υποκειμένου των δεδομένων στο άρθρο 58 του ν. 4624/2019 ως δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην Αρχή. Στην αυτονόητα επιβεβλημένη διορθωτική μεταρρύθμιση της τελευταίας αυτής διάταξης οφείλει να συνεκτιμηθεί η αυθεντική νομολογιακή ερμηνεία της ενωσιακής ομολογίας της από το Δικαστήριο του Λουξεμβούργου

¹⁶. Κριτική παρουσίαση του άρθρου 18 της Οδηγίας, βλ. ιδίως σε V. FRANSSSEN / M. CORHAY, Rights of the Data Subject in Criminal Investigations and Proceedings, σε: E. Kosta / F. Boehm (eds), The EU Law Enforcement Directive (LED)-A Commentary, 2024, OUP, σ. 321-330.

¹⁷. ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-203/15 και C-698/15, *Tele2 Sverige*, 21.12.2016, ECLI:EU:C:2016:970, σκ. 121.

¹⁸. ΔΕΕ C-548/21, *Bezirkshauptmannschaft Landeck (Tentative d'accès aux données personnelles stockées sur un téléphone portable)*, 04.10.2024, ECLI:EU:C:2024:830, σκ. 11 επ. (120), για την οποία βλ. λ.χ. σε: A. TAIMUR, Fortifying Privacy Within Policing and Law Enforcement Data Access Practices, *European Data Protection Law Review*, 2025, 11(1), σ. 109-115.

¹⁹. Για την εξέλιξη της στρασβουργιανής νομολογίας και την «πιθανή αντικατάσταση των δικαιωμάτων διαφάνειας από ένα σύστημα ανεξάρτητης εξωτερικής εποπτείας», βλ. σε D. DIMITROVA / P. DE HERT, Real Transparency and Real Oversight of Law Enforcement Data. The ECHR and the Lack of Accountability of Indirect Access Procedures, *Utrecht Law Review*, 21(1), σ. 49-69.

²⁰. Από την ΕνΔΕ στις Παρατηρήσεις της επί του σχεδίου νόμου «Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία των προσωπικών δεδομένων πολιτών», σ. 3.

²¹. Βλ. σχετ. σε Θ. ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ, Η μορφή της ποινικής δίκης: Αξιακές αναφορές, όρια επεμβάσεων και υστερήσεις, *ΠοινΧρον* 2025, σ. 81 επ. και Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΗ, Η ειδική ανακριτική πράξη της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, *TNI QUALEX*, *ΠοινΔικ* 11/2023, σ. 1198-1209 (1206).

στην απόφαση *Ligue des droits humains* της 16^{ης} Νοεμβρίου 2023²².

(iv) Ολοκληρώνοντας, αντί επιλόγου, εκφράζεται η ευχή να αποκατασταθεί τάχιστα η συνταγματική νομιμότητα και συμβατικότητα σε έναν από τους πιο ευαίσθητους τομείς κρατικής δράσης για το δικαίωμα των άρθρων 9^Α Σ, 8 ΧΘΔΕΕ και 8 ΕΣΔΑ και να του προσφερθεί η σφαιρική κανονιστική εξασφάλιση που του αρμόζει. Ο λόγος για την-πολλάκις στηλιτευθείσα²³- μη υποβολή ευρύτατων κατηγοριών επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από τις ελληνικές αστυνομικές, δικαστικές αρχές και τις μυστικές υπηρεσίες σε ανεξάρτητο θεσμικό έλεγχο της νομιμότητας και αναγκαιότητάς τους, ενόψει της τυποποιημένης στο άρθρο 10 παρ. 5 ν. 4624/2019 απενεργοποίησης της ελεγκτικής αρμοδιότητας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων. Για τις ενεργούμενες υπό τη δικαιοδοτική τους αρμοδιότητα διωκτικές αρχές είναι σαφές πως οφείλει να θεσμοθετηθεί ανεξάρτητος εποπτικός φορέας εντός του δικαστικού σώματος με αποφασιστικές εξουσίες έρευνας, επιβολής διορθωτικών μέτρων και αναδρομικού έστω ελέγχου της νομιμότητας της επεξεργασίας. Το ίδιο και για τις διαβαθμισμένες πληροφορίες που εμπίπτουν στη σφαίρα δράσης της ΕΥΠ και εξυπηρετούν την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας, εάν ερμηνευθεί ως ηθελημένα αποβολιμαία εδώ η κατάργηση της ελεγκτικής δικαιοδοσίας της Αρχής. Αντί οι αρμόδιοι να κορυβαντιούν για το επίπεδο της κατοχύρωσης των θεμελιωδών ελευθεριών στη χώρα μας, ας ενωτιστούν καλύτερα από τις ευρωπαϊκές νομολογιακές κατευθύνσεις μέσω των οποίων εξασφαλίζεται πράγματι η ισόρροπη σύμπλευση των αξιών της ποινικής δίκης με τα θωρακισμένα, υπό το άρθρο 8 ΕΣΔΑ, έννομα συμφέροντα των πολιτών.

²². ΔΕΕ C-333/22, *Ligue des droits humains (Vérification du traitement des données par l'autorité de contrôle)*, 16.11.2023, ECLI:EU:C:2023:874, σκ. 56 επ. Βλ. και ΓνωμΑΠΔΠΧ 1/2020, σ. 23.

²³. Βλ. λ.χ., αντί άλλων, στις ΓνωμΑΠΔΠΧ 1/2020, σ. 10 και ΓνωμΑΠΔΠΧ 5/2022, σ. 11-12 και στη διατριβή μου για το προϊσχύον όμως καθεστώς, Κ.-Χ. ΛΑΧΑΝΑ, Η κατά το ελληνικό δίκαιο ποινική προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις: Προκλήσεις και προοπτικές, 2017, σ. 258 επ.